

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Кафедра теоретичної і прикладної економіки

Івасишин О. І.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

Методичні рекомендації для студентів
галузі знань 0402 Фізико-математичні науки
напряму підготовки 6.040201 – “Математика”

м. Івано-Франківськ
2010

УДК 330
ББК 65.01
Е 45

Рецензенти:

Романюк М. Д. – д.е.н., професор Прикарпатського національного університету імені В.Стефаника;

Васильченко Г.В. – к.е.н., доцент Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Автори:

к.е.н., доцент **Івасишин О. І.**

*Рекомендовано до друку рішенням
вченої ради економічного факультету
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 5 від 21 січня 2010 року)*

Е 45 Економічна теорія: методичні рекомендації для студентів галузі знань 0402 Фізико-математичні науки напряму підготовки 6.040201 – “Математика” / уклад. Івасишин О. І. – Івано-Франківськ : ЛІК, 2010. – 50 с.

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни “Економічна теорія” за кредитно-модульною системою містять навчально-методичне забезпечення курсу, до якого входять методичні вказівки, плани семінарських занять, питання для самостійного вивчення та творчі завдання до кожної теми. Призначені для студентів галузі знань 0402 Фізико-математичні науки напряму підготовки 6.040201 – “Математика”.

ЗМІСТ

МІСЦЕ ДИСЦИПЛІНИ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	4
ТЕМА 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ЯК НАУКА.....	7
ТЕМА 2. СУСПІЛЬНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА ПРОБЛЕМА ЕКОНОМІЧНОГО ВИБОРУ	9
ТЕМА 3. ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ СУСПІЛЬСТВА.....	11
ТЕМА 4. ТОВАРНО-ГРОШОВІ ВІДНОСИНИ ТА РИНКОВА ЕКОНОМІКА.....	13
ТЕМА 5. ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ПОПИТУ Й ПРОПОЗИЦІЇ	16
ТЕМА 6. МОДЕЛЬ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧА	18
ТЕМА 7. ПІДПРИЄМСТВО ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ	20
ТЕМА 8. ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА Й ПРИБУТОК.....	23
ТЕМА 9. ДОМОГОСПОДАРСТВО ЯК СУБ'ЄКТ ЕКОНОМІКИ	25
ТЕМА 10. ДЕРЖАВА ЯК СУБ'ЄКТ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	27
ТЕМА 11. СИСТЕМА МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ	29
ТЕМА 12. ТЕОРІЯ ЗАГАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ РІВНОВАГИ	31
ТЕМА 13. ЦИКЛИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ, БЕЗРОБІТТЯ ТА ІНФЛЯЦІЯ	33
ТЕМА 14. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА КРЕДИТНО-ГРОШОВА ПОЛІТИКА	36
ТЕМА 15. ФІНАНСОВА СИСТЕМА ТА ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА	38
ТЕМА 16. СУЧАСНЕ СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО.....	40
ТЕМА 17. ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ	42
ТЕМА 18. ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	44
Список рекомендованих джерел	47

МІСЦЕ ДИСЦИПЛІНИ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Дисципліна **"Економічна теорія"** є складовою частиною професійно-орієнтованої підготовки майбутніх бакалаврів:

галузі знань **0402 Фізико-математичні науки** на пряму підготовки **6.040201 – "Математика"**.

Мета викладання дисципліни полягає формуванні у студентів навичок економічного мислення, ринкової поведінки, формування економічної культури. Ця мета досягається шляхом послідовного викладання теоретичного курсу з проведенням цікавих практичних занять.

У курсі **"Економічна теорія"** передбачено вивчення основних закономірностей економічного життя та відображення їх у системі економічних категорій, принципів, законів, моделей. Опанування дисципліни сприятиме розумінню студентами сучасної ринкової економіки, формування підприємництва на основі різних форм власності, позитивних і негативних чинників розвитку національної економіки, а також структури сучасних міжнародних економічних відносин, механізму та специфіки їх реалізації.

Мета проведення лекцій – ознайомлення студентів з теоретичними положеннями основних розділів дисципліни **"Економічна теорія"**.

Метою проведення практичних (семінарських) занять є формування навичок застосування основних понять розділів дисципліни **"Економічна теорія"** до розв'язування конкретних проблем та аналізу задач з економіки.

Самостійна робота студентів при вивченні курсу **"Економічна теорія"** проводиться у таких формах:

- опрацювання окремих питань лекційного матеріалу;
- підготовка творчих завдань;
- вивчення тем або окремих питань, що виносяться для самостійного опрацювання;
- підготовка до контрольних робіт та модульно-рейтингового контролю;
- ознайомлення із законодавчими та нормативними актами України;
- підготовка до іспиту або заліку.

Контроль за виконанням самостійної роботи здійснюється шляхом опитування на практичних (семінарських) заняттях, перевірки конспектів та творчих завдань.

Форми контролю. Контроль успішності студентів здійснюється у формі поточного, модульного та підсумкового контролю.

Поточний контроль здійснюється у формі усного опитування на практичних заняттях і має за мету перевірку рівня підготовки студентів. Перескладання поточних негативних оцінок та підвищення позитивних оцінок не допускається. Всі пропущені практичні (семінарські) заняття обов'язково відпрацьовуються (в залежності від причин пропуску заняття), проте викладач тільки фіксує відпрацювання у журналі, а оцінку не ставить.

Модульний контроль проводиться відповідно до графіку навчального процесу під час тижнів оцінювання змістових модулів. Здійснюється за ККР, контрольною тестовою програмою, комплексними екзаменаційними білетами.

Підсумковий контроль – іспит проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальних етапах або по завершенню виконання ОПП певного рівня. **Підсумкова оцінка іспиту** засвоєння навчального матеріалу дисципліни визначається без проведення семестрового екзамену як середнє арифметичне підсумкової оцінки за практичні (семінарські) заняття та оцінок, отриманих за модульні контрольні роботи.

Умови одержання екзамену **рейтингом**:

- 1) відсутність пропущених занять, або відпрацьовані пропущені заняття;
- 2) наявність $\frac{3}{4}$ (75%) оцінок з усіх практичних (семінарських) занять;
- 3) підсумкова оцінка $\geq 8,5$ балів (за 10-тибальною шкалою оцінювання знань).

Підсумковий контроль – залік складається з 2-х контрольних робіт протягом семестру. Здійснюється за ККР, контрольною тестовою програмою, комплексними екзаменаційними білетами.

Підсумкова оцінка заліку засвоєння навчального матеріалу дисципліни визначається без проведення семестрового заліку як середнє арифметичне підсумкової оцінки за семінарські заняття та оцінок, отриманих за залікові контрольні роботи Підсумкова оцінка має бути $\geq 4,5$ бала (за 10-тибальною шкалою оцінювання знань).

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»**

Назва теми		Форма навчання		
		Денна		
		Кількість годин		
		лекц.	сем.	сам.
1 М О Д У Л Ь	Тема 1. Економічна теорія як наука	2	1	2
	Тема 2. Суспільне виробництво та проблема економічного вибору	2	1	2
	Тема 3. Економічні системи суспільства	2	1	2
	Тема 4. Товарно-грошові відносини та ринкова економіка	2	1	4
	Тема 5. Економічна природа попиту й пропозиції	2	1	2
	Тема 6. Модель поведінки споживача	1	–	6
	Тема 7. Підприємство та підприємницька діяльність	1	1	2
	Тема 8. Витрати виробництва й прибуток	2	1	2
	Тема 9. Домогосподарство як суб'єкт економіки	2	1	2
2 М О Д У Л Ь	Тема 10. Держава як суб'єкт макроекономічного регулювання	2	1	4
	Тема 11. Система макроекономічних показників	2	1	2
	Тема 12. Теорія загальної економічної рівноваги	2	–	6
	Тема 13. Цикли ділової активності, безробіття та інфляція	2	1	2
	Тема 14. Банківська система та кредитно-грошова політика	2	1	2
	Тема 15. Фінансова система та фіскальна політика	2	1	2
	Тема 16. Сучасне світове господарство	2	1	2
	Тема 17. Економічне зростання	1	1	3
	Тема 18. Формування економічної системи України	1	1	3
РАЗОМ		32	16	50

ТЕМА 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ЯК НАУКА

1.1. Еволюційний розвиток економічної науки.

- етап зародження – економічна думка стародавнього світу;
- етап розвитку – ранній меркантилізм, пізній меркантилізм, фізіократи, класична політична економія;
- сучасний етап – марксизм, маржиналізм, інституціоналізм, кейнсіанство, неолібералізм.

1.2. Предмет, структура та функції економічної теорії.

- предмет економічної теорії за сторонами вираження (позитивна та нормативна економічна теорія);
- структура економічної теорії за змістом – мікро- та макроекономіка;
- функції економічної теорії;
- взаємозв'язок економічної теорії з іншими науками.

1.3. Методологія економічного дослідження.

- загальнонаукові методи;
- спеціальні методи дослідження економіки.

1.4. Економічні категорії, принципи, закони та моделі.

- економічні категорії та принципи;
- види економічних законів;
- економічні моделі.

1.5. Економічна політика та її цілі.

- цілі економічної політики;
- засоби досягнення цілей економічної політики.

План самостійної роботи

1.6. Вклад українських учених у розвиток економічної науки.

- 1 етап – зародження української економічної думки;
- 2 етап – розвиток української економічної думки у світовому контексті;
- 3 етап – економічна думка України в період становлення й розвитку капіталізму.

Творчі завдання

1.1. Заповнити таблицю:

Таблиця 1.1

Еволюція основних визначень предмета економічної теорії

Визначення предмета економічної теорії	Автори

1.2. У хронологічному порядку заповнити таблицю:

Таблиця 1.2

Основні етапи розвитку економічної науки

Школи, напрями	Століття, роки	Основні ідеї	Представники

Тести для самоконтролю

1. Визначити, представники якого напрямку в економічній науці вважали торгівлю джерелом багатства нації:

- а) фізіократії;
- б) меркантилізму;
- в) класичної політекономії;
- г) кейнсіанства.

2. Продовжити визначення: «Економічна категорія – це...»:

- а) конкретний прийом пізнання дійсності;
- б) форма умовиводу, де на підставі знання про окреме робиться висновок про загальне;
- в) наукове поняття, яке характеризує в узагальненому вигляді умови або сторони економічного явища;
- г) спосіб, шлях дослідження предмета політичної економії.

3. Мікроекономіка:

- а) оперує поняттями сукупного рівня виробництва, зайнятості та доходу;
- б) досліджує поведінку споживачів і фірм у різних ринкових структурах;
- в) вивчає поведінку окремих секторів економіки;
- г) вивчає поведінку індивідуальних економічних суб'єктів у відкритій економіці.

4. Економічна політика – це:

- а) заходи, спрямовані на вирішення економічних проблем;
- б) конкуренція різних економічних ідей;
- в) здатність управляти економічними процесами;
- г) здатність приймати ефективні господарські рішення.

5. У чому сутність методу абстракції:

- а) у розчленуванні цілого на окремі елементи й дослідженні кожного з них окремо;
- б) у логічному висновку про ціле на основі окремих фактів;
- в) у відмові від поверхневих, несуттєвих сторін явища й зосередженні на з'ясуванні внутрішніх, суттєвих зв'язків;
- г) рух від окремих фактів до загальних висновків.

Література [1, с. 22-38; 2, с. 5-43; 3, с. 14-35; 4, с. 15-25; 5, с. 13-37; 6, с. 12-31; 7, с. 9-64; 8, с. 9-51; 9, с. 4-32; 10, с. 12-20, 23-28; 11, с. 8-50].

ТЕМА 2. СУСПІЛЬНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА ПРОБЛЕМА ЕКОНОМІЧНОГО ВИБОРУ

2.1. Структура суспільного виробництва.

- пофазна структура виробництво–розподіл–обмін–споживання;
- структура за сферами економічної діяльності: основне виробництво, виробнича інфраструктура, соціальна інфраструктура.
- галузева структура: матеріальне й нематеріальне виробництво.

2.2. Економічні потреби й інтереси суспільства як основний мотив виробництва.

- класифікація потреб;
- «Піраміда потреб» Абрахама Маслоу;
- взаємозв'язок потреб та інтересів.

2.3. Чинники виробництва.

- економічні ресурси;
- класифікації чинників виробництва в західній та радянській економічній літературі.

План самостійної роботи

2.4. Ефективність виробництва та проблема вибору в економіці.

- економічна й соціальна ефективність;
- показники ефективності виробництва;
- крива (межа) виробничих можливостей (крива трансформації);

- закон спадної доходності (спадної віддачі).

Творчі завдання

2.1. Заповнити таблицю:

Таблиця 2.1

Альтернативні можливості студента

Можливості	Навчання, бали	Розваги, бали

Побудувати криву (межу) виробничих можливостей студента першого курсу, при умові, що свій ресурс – час – він може використати на навчання або на розваги. Максимальна кількість балів: 10 за навчання та 5 за розваги. Назвати варіанти неефективного, ефективного та нереального використання ресурсу.

2.2. Заповнити таблицю із 10 найменувань товарів:

Таблиця 2.2

Основні етапи розвитку економічної науки

Товар	Потреба, яку задовольняє товар	Взаємодоповнюваний товар	Взаємозамінний товар

Тести для самоконтролю

1. Речовий фактор виробництва – це:

- а) предмети праці;
- б) засоби праці;
- в) засоби виробництва й робоча сила;
- г) засоби виробництва.

2. Обмеженість ресурсів означає, що:

- а) у суспільстві вони є в такій кількості, якої недостатньо для виробництва необхідних товарів і послуг;
- б) за їх допомогою неможливе одночасне й повне задоволення всіх існуючих потреб;
- в) ресурсів вистачає тільки на виробництво предметів споживання;
- г) процес їх споживання передуює процесу переробки.

3. Підприємницькі здібності – це:

- а) розуміння технології виробництва, здатність удосконалювати її;

- б) здатність організувати економічні сили в єдиний процес виробництва;
- в) здатність залучати необхідний капітал для виробництва будь-яких товарів;
- г) здатність залучати необхідний капітал для виробництва будь-яких послуг.

4. Для студентів альтернативну цінність навчання відображає:

- а) розмір стипендії;
- б) максимальний заробіток, який можна було б отримати, покинувши навчання;
- в) витрати держави на освіту спеціаліста;
- г) витрати батьків на утримання студента.

5. Принцип раціональності поведінки означає, що:

- а) кожний економічний суб'єкт ощадливо витрачає гроші;
- б) кожна людина робить вибір, максимізуючи власну вигоду;
- в) кожний суб'єкт повинен діяти згідно з існуючими правилами, які відображають оптимальний варіант вибору;
- г) усі люди діють однаково, опинившись в однакових умовах.

Література [1, с. 44 -51; 2, с. 45-79; 3, с. 38-53; 4, с. 33-48; 5, с.39-57, 113-150; 6, с. 31-38; 8, с. 77-81; 9, с. 32-43; 10, с. 4-12, 30-38; 11, с. 51-78]

ТЕМА 3. ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ СУСПІЛЬСТВА

3.1. Власність в економічній системі.

- економічна сторона власності;
- правові відносини власності;
- типи власності: приватна та суспільна;
- роздержавлення й приватизація;
- способи приватизації в Україні.

3.2. Сутність та основні елементи економічної системи.

- елементи економічної системи: продуктивні сили, економічні відносини і механізму господарювання;
- суспільний поділ праці та його види;

Основи економічних теорій

- формаційний і цивілізаційний підходи щодо поділу економічних систем;
- структуроутворюючі, соціально-економічні (змістовні), об'ємні й динамічні критерії економічних систем.

План самостійної роботи

3.3. Типи економічних систем.

- традиційна економічна система;
- характерні риси адміністративно-командної економічної системи;
- моделі ринкового господарювання;
- змішані економічні системи: ринково-державні, державно-ринкові, перехідні.

Творчі завдання

3.1. Заповнити таблицю:

Таблиця 3.1

Переваги й недоліки економічних систем

Економічна система	Переваги	Недоліки

3.2. Заповнити таблицю:

Таблиця 3.2

Групи об'єктів приватизації

Групи об'єктів приватизації	Ознаки даної групи об'єктів приватизації	Способи приватизації

Тести для самоконтролю

1. Процес привласнення корисного ефекту від споживання блага відображає категорія:

- а) користування;
- б) володіння;
- в) управління;
- г) розпорядження.

2. Визначити, які зміни зумовлює розвиток інформаційного суспільства у відносинах власності:

- а) перетворення значної частини працівників на власників

інформації;

- б) здійснення процесу виробництва більшістю працівників удома;
- в) зростання соціалізації власності;
- г) розвиток техніко-економічних відносин.

3. Який спосіб закріплення прав власності за суб'єктами можна вважати в сучасних умовах основним:

- а) силу;
- б) релігійні установки;
- в) юридичні норми;
- г) звичаї, традиції.

4. Визначити, що є головною ознакою сучасної змішаної економіки:

- а) наявність натурального виробництва, яке доповнює товарне;
- б) поєднання натурального й товарного виробництва;
- в) поєднання ринкового та державного регулювання економіки;
- г) поєднання ручного, машинного й автоматизованого елементів у технологічному способі виробництва.

5. Командною називається система:

- а) за якої всі виробничі питання розв'язуються підприємцями;
- б) за якої завжди забезпечується ефективний розподіл ресурсів;
- в) метою якої є забезпечення високого рівня життя всіх верств населення;
- г) за якої головні економічні питання розв'язуються на підставі рішень центральних органів.

Література [1, с. 39-43; 2, с. 112-141; 3, с. 53-55; 4, с. 54-65, 88-112; 5, с. 59-92; 7, с. 71-77, 220-237; 8, с. 111-135; 9, с. 43-77; 10, с.41-51; 11, с. 79-106].

ТЕМА 4. ТОВАРНО-ГРОШОВІ ВІДНОСИНИ ТА РИНКОВА ЕКОНОМІКА

4.1. Товар і гроші як основні умови організації ринкового виробництва.

- натуральне господарств;
- проста й розширена форма товарного виробництва;

- дві властивості товару: корисність (споживча вартість) цінність(вартість товару);
- функції грошей.

4.2. *Поняття ринку. Структура й інфраструктура ринку.*

- економічні, соціальні, правові, соціально-психологічні та соціально-культурні умови функціонування ринку;
- функції ринку;
- структура ринку;
- організаційно-технічна, фінансово-кредитна та науково-дослідна інфраструктура ринку.

План самостійної роботи

4.3. *Конкурентна структура ринку.*

- риси конкуренції;
- види конкуренції;
- ознаки досконалої конкуренції;
- ознаки монополістичної конкуренції;
- ознаки олігополістичної конкуренції;
- унікальні ситуації на ринку: монополія, дуополія, монопсонія

Творчі завдання

4.1. Заповнити таблицю й навести приклади:

Таблиця 4.1

Риси натурального та товарного виробництва

Риси	Виробництво		
	натуральн е	просте товарне	розвинуте товарне

4.2. Заповнити таблицю й навести приклади:

Таблиця 4.2

Форми конкуренції залежно від типу ринку

Ознаки	Досконала конкуренція	Монополістична конкуренція	Олігополія	Монополія

Тести для самоконтролю

1. Яке визначення найточніше розкриває сутність

ринку:

- а) місце торгівлі товарами;
- б) інститут або механізм, який зводить покупців (представників попиту) і продавців (постачальників) окремих товарів і послуг;
- в) сукупність відносин попиту й пропонування;
- г) відносини, що виникають між людьми у сфері обміну та здійснюються відповідно до законів товарного виробництва.

2. Визначити, що являє собою монополістична конкуренція:

- а) багато підприємств продають подібні товари, намагаючись надати їм унікальних властивостей;
- б) домінування на ринку певного виробника;
- в) наявність на ринку єдиного виробника;
- г) домінування на ринку обмеженої кількості виробників.

3. Яка з наведених характеристик суперечить поняттю «ринку досконалої конкуренції»:

- а) велика кількість продавців;
- б) виробник може впливати на ринкову ціну;
- в) відносно легкий вхід виробників у конкретний ринок;
- г) велика різноманітність товарів.

4. Коли ви купуєте морозиво, яку функцію виконують гроші:

- а) міри вартості;
- б) засобу обігу;
- в) засобу платежу;
- г) засобу нагромадження.

5. Укажіть, яке визначення розкриває сутність грошей:

- а) гроші – це особливий товар, що виконує роль загального еквівалента;
- б) гроші – це банкноти й монети, забезпечені резервами Національного банку;
- в) гроші – це будь-який обмежений ресурс суспільства;
- г) гроші – це монети, забезпечені резервами Національного банку.

Література [1, с. 52-58, 76-84, 128-132, 169-179; 2, с. 83-94, 145-175, 204-206; 3, с. 58-76, 104-118, 353-380; 4, с. 69-79, 167-200; 5, с. 152-162, 189-211, 233-264; 6, с. 107-133; 7, с. 118-151, 166-188; 8, с. 81-100, 135-156, 168-184; 9, с. 77-97, 104-115; 10, с. 52-62, 64-71, 73-97; 11, с. 107-142].

ТЕМА 5. ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ПОПИТУ Й ПРОПОЗИЦІЇ

5.1. Попит і його детермінанти.

- попит, обсяг попиту, закон попиту;
- ефект доходу та ефект заміщення;
- цінові та нецінові детермінанти попиту.

5.2. Пропозиція: зміст та чинники, що на неї впливають.

- пропозиція, обсяг пропозиції, закон пропозиції;
- цінові та нецінові чинники пропозиції.

5.3. Ринкова рівновага.

- точка рівноваги;
- порушення ринкової рівноваги.

План самостійної роботи

5.4. Еластичність попиту та пропозиції.

- види еластичності попиту;
- чинники, що впливають на еластичність попиту;
- еластичність пропозиції;
- чинники, що впливають на еластичність пропозиції.

Творчі завдання

5.1. Заповнити таблицю:

Таблиця 5.1

Види еластичності попиту та пропозиції

Вид еластичності попиту або пропозиції	Значення коефіцієнта еластичності (E=)	↑ збільшення, ↓ зменшення		
		Зміна кількості (Q)	Зміна ціни (P)	Зміна виручки (TR)

5.2. Заповнити таблицю (поставити хрестики в колонках, якщо

чинник призводить до вказаних змін):

Таблиця 5.2

Чинники попиту й пропозиції

Чинник	Зрушення кривої попиту	Рух впродовж кривої попиту	Зрушення кривої пропозиції	Рух впродовж кривої пропозиції

Тести для самоконтролю

1. Вибрати з наведених визначень те, яке розкриває сутність попиту:

- а) сукупна потреба в товарах усіх споживачів;
- б) обсяг продажу товару залежно від його ціни;
- в) кількість продуктів, які потребують споживачі;
- г) потреба в товарах (послугах), яка зумовлена платоспроможністю споживачів і виражена в грошовій формі.

2. Що означає збільшення пропозиції:

- а) зміщення кривої пропозиції вправо;
- б) зміщення кривої пропозиції вліво;
- в) переміщення по кривій пропозиції вгору;
- г) переміщення по кривій пропозиції вниз.

3. Продовжити визначення «Пропозиція — це...»:

- а) кількість виробленого товару;
- б) кількість товару, здатна задовольнити існуючі потреби з урахуванням ціни за його одиницю;
- в) кількість товару, яка може бути вироблена й запропонована до продажу в даний час за певної ціни за його одиницю;
- г) кількість продавців окремого товару.

4. Продовжити визначення «Еластичність попиту за ціною – це...»:

- а) ступінь змін обсягу покупки від зміни ціни;
- б) час реакції зміни обсягу покупок на зміну ціни;
- в) межі зміни обсягу покупок за зміни ціни;
- г) чутливість до зміни ціни.

5. Які з перелічених нижче товарів можуть бути найкращим прикладом абсолютно еластичного попиту:

- а) хліб;
- б) картопля окремого виробника на конкурентному ринку;
- в) життєво необхідні ліки;
- г) послуги таксі.

Література [1, с. 132-133, 331-339; 2, с.178-201; 3, с. 79-96, 288-306; 4, с.81-88; 5, с. 214-231; 6, с. 72-101; 7, с. 184-188; 8, с.156-168; 10, с. 99-106; 11, с. 143-164].

ТЕМА 6. МОДЕЛЬ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧА

6.1. Теорія споживчого вибору.

- три проблеми - корисність, ціна й дохід;
- споживацький вибір.

6.2. Корисність товару та її властивості. Принципи спадної граничної корисності.

- дві властивості корисності товару;
- пряма, непряму та повну корисність;
- сукупна (загальна) та гранична корисність.

6.3. Аналіз кривих байдужості.

- крива байдужості;
- карта кривих байдужості;
- властивості кривих байдужості.

План самостійної роботи

6.4. Бюджетна лінія споживача, стан рівноваги.

- бюджетне обмеження;
- фактори, які впливають на бюджетну лінію;
- рівновага споживача.

Творчі завдання

6.1. Заповнити таблицю:

Таблиця 6.1

Види кривих байдужості

Графік	Приклад товарів

6.2. Заповнити таблицю:

Види корисностей

Корисність	Приклад блага

Тести для самоконтролю

1. Сукупна корисність - це:

- а) загальна сума задоволення від споживання певного набору благ;
- б) мінімальна сума задоволення від споживання певного набору благ;
- в) середня величина задоволення від споживання певного набору благ;
- г) додаткове задоволення від споживання додаткової одиниці блага.

2. Гранична корисність – це:

- а) загальна сума задоволення від споживання певного набору благ;
- б) мінімальна сума задоволення від споживання певного набору благ;
- в) середня величина задоволення від споживання певного набору благ;
- г) додаткове задоволення від споживання додаткової одиниці блага.

3. Метою споживача є максимізація:

- а) граничної корисності;
- б) сукупної корисності;
- в) середньої корисності;
- г) різниці між сукупною й граничною корисністю.

4. Криві байдужості - це криві:

- а) однакової кількості двох благ;
- б) однакового рівня корисності наборів двох благ;
- в) однакового рівня доходу споживача;
- г) однакових цін двох товарів.

5. Щоб опинитися в стані рівноваги, споживач повинен:

- а) бути впевненим, що ціни купованих ним товарів пропорційні

до сукупної корисності;

б) не купувати недоброякісних товарів;

в) розподілити дохід таким чином, щоб остання гривня, витрачена на придбання будь-якого товару, надавала йому однакову граничну корисність;

г) бути впевненим, що ціна кожного товару дорівнює граничній корисності грошей.

Література [1, с. 134-136, 349-359; 4, с.120-129; 6, с. 52-66; 9, с. 115-127; 10, с.62-63, 106-108; 11, с. 165-179].

ТЕМА 7. ПІДПРИЄМСТВО ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

7.1. *Сутність підприємництва та основних організаційно-правових форм.*

- основні риси та якості підприємця;
- бізнес та підприємництво;
- ознаки підприємницької діяльності: види, функції та умови існування;
- функції підприємництва;
- види підприємництва за характером і галуззю діяльності;
- принципи підприємницької діяльності;
- встановлення організаційно-правових форм підприємництва;
- новітні форми підприємництва.

7.2. *Поняття підприємства, види підприємств та їх об'єднань в Україні.*

- види та організаційні форми підприємств в Україні;
- види підприємств в Україні згідно форм власності;
- основні види об'єднання підприємств.

План самостійної роботи

7.3. *Основи менеджменту й маркетингу в підприємницькій діяльності.*

- сутність категорії «менеджмент»;
- головні національні моделі менеджменту;
- функції менеджменту;
- сутність категорії «маркетинг»;

- напрями маркетингових досліджень.

Творчі завдання

7.1. Заповнити таблицю:

Таблиця 7.1

Переваги та недоліки різних типів підприємств

Тип підприємства	Основні риси	Переваги	Недоліки	Відповідальність
Одноосібне володіння				
Партнерство				
Корпорація				

7.2. Заповнити таблицю:

Таблиця 7.1

Умови існування підприємництва та підприємства (фірми)

Умови існування підприємництва	Умови існування підприємства (фірми)

Тести для самоконтролю

1. Форма організації підприємства, яким володіє й управляє одна людина, називається...

- а) приватним підприємством;
- б) малим підприємством;
- в) товариством;
- г) акціонерним товариством.

2. Що таке менеджмент як наука:

- а) це – знання, необхідні для прийняття правильного рішення;
- б) це – економічний процес, який передбачає зміну стану керованого об'єкта;
- в) це – процес переведення організації з одного стану в інший із метою досягнення певних цілей на ринку.

3. Назвати, кого з перелічених суб'єктів не можна вважати підприємцями:

- а) власника кафе;
- б) фермера;

- в) власника акціонерного товариства;
- г) власника облігацій державної позики.

4. Виокремити, які підприємства в Україні, згідно із чинним законодавством належать до малих за кількістю працюючих та обсягом валового доходу:

- а) 50 осіб і 70 млн грн;
- б) 250 осіб і 100 млн грн;
- в) 150 осіб і 100 млн грн;
- г) 100 осіб і 70 млн грн

5. Продовжити визначення «Підприємство – це...»:

- а) бізнес;
- б) свобода вибору термінів і методів діяльності, самостійність у прийнятті рішень;
- в) самостійна, ініціативна господарська діяльність громадян, спрямована на отримання прибутку (доходу) і здійснюється від свого імені на власний ризик і під особисту майнову відповідальність чи юридичної особи – підприємства (організації);
- г) певний стиль і тип господарської поведінки, особливий вид діяльності.

Література [1, с. 137-161; 2, с.281-307; 3, с. 309-331; 5, с. 267-288; 6, с. 141-154; 7, с. 245-265, 346-367; 8, с.184-202, 237-258, 410-420; 9, с. 97-104, 127-138, 220-317; 10, с. 110-128; 11, с. 180-219].

ТЕМА 8. ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА Й ПРИБУТОК

8.1. *Поняття та структура витрат фірми.*

- економічні та бухгалтерські витрати;
- короткострокові та довгострокові економічні витрати;
- витрати на весь обсяг продукції: постійні, змінні та сукупні витрати;
- витрати на одиницю продукції: середні й граничні витрати;
- ефект масштабу й розміри підприємств.

8.2. *Ціна та механізм ціноутворення.*

- собівартість продукції та її види: цехова, виробнича й повна;
- функції ціни;
- взаємозв'язок між собівартістю, прибутком і цінами;
- ціновий механізм;
- види цін;
- методи ціноутворення.

План самостійної роботи

8.3. *Ефективність підприємницької діяльності.*

- функції прибутку;
- умови одержання прибутку;
- види прибутку;
- механізм розподілу прибутків.

Творчі завдання

8.1. Заповнити таблицю:

Таблиця 8.1

Чинники, що впливають на рівень та динаміку ринкових цін

Чинники, які сприяють зниженню цін	Чинники, які сприяють зростанню цін

8.2. Заповнити таблицю:

Таблиця 8.2

Відмінні ознаки основного і оборотного капіталів

Ознаки	Основний капітал	Оборотний капітал

Тести для самоконтролю

1. Визначити, які елементи належать до постійних витрат:

- а) витрати на сировину;
- б) витрати на сплату оренди;
- в) витрати на рекламу;
- г) витрати на паливо.

2. Продовжити визначення: «Граничні витрати – це...»:

- а) додаткові витрати на виробництво однієї додаткової одиниці обсягу продукції;
- б) різниця між валовим виторгом й економічними витратами;
- в) різниця між сумою загального виторгу й собівартістю продукції;
- г) витрати на оплату ресурсів у грошовій формі.

3. Вказати, як визначається рентабельність підприємства:

- а) абсолютно, тобто масою прибутку;
- б) різницею між валовим виторгом і економічними витратами;
- в) відносно, тобто в нормі прибутку;
- г) відношенням прибутку в грошовому вираженні до всього авансованого капіталу (основного й оборотного), вираженим у відсотках.

4. Фірма виготовила 20 000 поштових карток до свята. Собівартість кожної – 0,2 грн, роздрібна ціна 0,8 грн. Визначити, скільки становитиме прибуток фірми:

- а) 2000 грн;
- б) 6000 грн;
- в) 10000 грн;
- г) 12000 грн.

5. Визначити, за якою формулою можна обчислити середні змінні витрати:

- а) $TC = FC + VC$;
- б) $ATC = TC/Q$;
- в) $AFC = FC/Q$;
- г) $AVC = VC/Q$.

Література [1, с. 162-168, 363-367; 2, с.312-323; 3, с. 332-351; 4, с. 141-158; 5, с. 299-307; 6, с. 159-166, 207-215; 7, с. 295-312; 8, с. 207-220; 9, с. 138-155; 10, с.142-165; 11, с. 220-241].

ТЕМА 9. ДОМОГОСПОДАРСТВО ЯК СУБ'ЄКТ ЕКОНОМІКИ

9.1. Домогосподарство як суб'єкт ринкових відносин.

- домогосподарства в економічному кругообігу;
- функції домогосподарств.

9.2. Доходи домогосподарств і джерела їх формування.

- структура доходів домогосподарств;
- джерела доходів домогосподарств;
- заробітна плата як головне джерело доходів;
- доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості;
- доходи від власності.

План самостійної роботи

9.3. Використання доходів домогосподарств.

- функціональний та особистий розподіл доходів;
- витрати на споживання;
- заощадження домогосподарств;
- крива Лоренца та коефіцієнт Джині.

Творчі завдання

9.1. Заповнити таблицю:

Таблиця 9.1

Структура доходів та видатків бюджету моєї сім'ї за місяць

Доходи	Сума, грн	Частка у загальних доходах, %	Видатки	Сума, грн	Частка у загальних видатках, %

9.2. Заповнити таблицю і побудувати криву Лоренца:

Таблиця 9.2

Крива Лоренца для України за попередній рік

Частка доходу, %	Частка сімей, %

Тести для самоконтролю

1. Крива Лоренца за п'ять років зсунулася далі від бісектриси. Це означає...

- а) досягнення загальної соціальної рівності;
- б) посилення диференціації доходів населення;
- в) підвищення життєвого рівня населення;
- г) зниження диференціації доходів населення.

2. Земельна рента, яка виникає внаслідок різної родючості земель та вигідності їх розміщення, називається:

- а) диференційна 1;
- б) диференційна 2;
- в) абсолютна;
- г) монопольна.

3. Назвати основні чинники заощадження доходів домогосподарствами:

- а) захист доходів;
- б) бажання покращити фінансову забезпеченість домогосподарства;
- в) прагнення забезпечити себе на «чорний день» та спекуляція на біржі (придбання цінних паперів);
- г) максимізація корисності.

4. Вкажіть, що таке споживчий надлишок:

- а) споживається особою понад міру;
- б) різниця між загальною корисністю блага і його ринковою вартістю;
- в) наслідок дії закону граничної корисності;
- г) додаткова вигода для домогосподарств.

5. Знайти відповідь на питання, за рахунок чого домогосподарства здійснюють заощадження:

- а) сукупного доходу;
- б) доходу, що залишається в розпорядженні після внесення податків та інших виплат;
- в) заробітної плати;
- г) прибутку.

Література [1, с. 190-200, 224-231; 2, с. 327-342; 3, с. 402-418, 421-439; 5, с. 343-386; 6, с. 197-203; 7, с. 317-341; 8, с. 228-237, 269-276; 9, с. 155-220; 10, с. 187-214; 11, с. 242-274].

ТЕМА 10. ДЕРЖАВА ЯК СУБ'ЄКТ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

10.1. Об'єктивна необхідність державного регулювання.

- обмеження (фіаско) ринку;
- мінімально необхідні та максимально допустимі межі державного регулювання.

10.2. Концепції державного регулювання економіки.

- класична;
- кейнсіанська;
- альтернативні теорії: монетаристська, теорія економіки пропозиції, теорія раціональних очікувань.

10.3. Функції держави.

- основні функції державного регулювання економіки;
- негативні та позитивні зовнішні ефекти.

План самостійної роботи

10.4. Форми та методи державного впливу на економіку.

- об'єкти та суб'єкти державного регулювання економіки;
- методи регулювання економіки: адміністративно-правові (прямі) та економічні (непрямі).

Творчі завдання

10.1. Заповнити таблицю:

Таблиця 10.1

Теорії державного регулювання економіки

Теорія	Роки	Представники	Основні положення	Критика

10.2. Заповнити таблицю:

Таблиця 10.2

Національні моделі регулювання економіки

Країна	Характеристика системи регулювання економіки

Тести для самоконтролю

1. Назвати основних теоретиків державного регулювання ринкової економіки:

- а) А. Сміт;
- б) К. Маркс;
- в) М. Фрідмен;
- г) Дж. Кейнс.

2. Для економіки розвинутих країн світу характерним сьогодні є:

- а) незначна роль держави;
- б) пошук оптимального поєднання ринкового та державного регулювання економіки;
- в) істотне зростання економічної ролі держави;
- г) досить швидке просування до економічної моделі класичного типу.

3. Хто фінансує виробництво суспільних благ:

- а) підприємства;
- б) банки та інші організації кредитно-фінансової сфери;
- в) держава;
- г) домогосподарства.

4. Визначте приклад негативного зовнішнього ефекту:

- а) будівництво аміачного заводу поблизу густонаселеного міста;
- б) будівництво годинникового заводу в межах міста;
- в) будівництво скверу в центрі міста;
- г) будівництво медичного центру в житловому мікрорайоні міста.

5. Необхідною умовою ефективного державного регулювання економіки є:

- а) переважання державної власності над приватною;
- б) переважання державного капіталу в енергетиці, на транспорті, у банківській сфері;
- в) відпрацьована система законодавчої й виконавчої влади;
- г) участь країни в міжнародному поділі праці.

Література [1, с. 297-306; 2, с. 238-276; 3, с. 166-182; 5, с. 511-527; 6, с. 391-398; 7, с. 515-528; 8, с. 292-303; 9, с. 409-444; 10, с. 259-271; 11, с. 275-298].

ТЕМА 11. СИСТЕМА МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

11.1. Система національних рахунків (СНР).

- етапи розвитку систем макроекономічних показників;
- сектори господарських одиниць у СНР;
- резиденти.

11.2. Принципи та методи розрахунку ВВП.

- особливості методики обчислення ВВП;
- виробничий метод (за доданою вартістю);
- метод кінцевого використання (за сумою видатків на придбання товарів і послуг);
- розподільчий метод (за сумою доходів, створених у процесі виробництва товарів і послуг).

11.3. Взаємозв'язок показників системи національних рахунків.

- чистий внутрішній продукт (ЧВП);
- національний доход (НД);
- особистий доход (ОД);
- використовуваний доход. (ВД).

11.4. Номінальний і реальний ВВП. Цінові індекси: Ласпейреса, Пааше, Фішера.

- номінальний та реальний ВВП;
- дефлювання та інфлювання ВВП;
- індекс цін Ласпейреса, індекс Пааше (дефлятор ВВП), індекс Фішера.

План самостійної роботи

11.5. ВВП та економічний добробут України.

- недоліки ВВП;
- чистий економічний добробут суспільства (ЧЕД).

Творчі завдання

11.1. Заповнити таблицю:

Таблиця 11.1

Принципова структура системи національних рахунків

Класи	Рахунки

11.2. Заповнити таблицю:

Таблиця 11.2

Структура національного багатства України

Нематеріальне багатство	Частка у національному багатстві, %	Матеріальне багатство	Частка у національному багатстві, %

Тести для самоконтролю

1. Організація французькою фірмою виробництва парфумів в Україні:

- а) збільшує ВВП Франції;
- б) збільшує ВНП Франції;
- в) збільшує ВВП України;
- г) збільшує ВНП Франції та ВВП України.

2. Трансфертні платежі це:

- а) з/п депутата;
- б) пенсія по інвалідності;
- в) прибуток підприємця;
- г) податки.

3. Якщо ціни зростають, а обсяг випущеної продукції не змінюється, то ВВП, вимірюваний у поточних цінах:

- а) збільшується;
- б) залишається незмінним;
- в) зменшується;
- г) неможливо визначити.

4. Національний дохід – це:

- а) ВВП за відрахуванням амортизації;
- б) вартість вироблених за рік товарів і послуг;
- в) дохід, який заробили й отримали домашні господарства за рік;
- г) дохід, призначений для особистих витрат, що залишився

після сплати податків.

5. Дефлятор ВВП обчислюється як відношення:

- а) реального ВВП до номінального ВВП;
- б) реального ВВП до НД;
- в) реального ВВП до реального ВНП;
- г) номінального ВВП до реального ВВП.

Література [1, с. 235 -251, 393-394; 3, с. 145-161; 4, с.287-295; 5, с. 411-442; 6, с. 288-300; 8, с. 276-292; 9, с. 317-326; 10, с. 167-175; 11, с. 299-322].

ТЕМА 12. ТЕОРІЯ ЗАГАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ РІВНОВАГИ

12.1. Сукупний попит і чинники, що його визначають.

- компоненти сукупного попиту;
- цінові та нецінові чинники сукупного попиту.

12.2. Сутність сукупної пропозиції та її чинників.

- три складові сукупної пропозиції;
- сукупна пропозиція в довгостроковому періоді;
- сукупна пропозиція в короткостроковому періоді;
- чинники сукупної пропозиції: цінові та нецінові.

12.3. Формування макроекономічної рівноваги.

- шоки з боку попиту;
- шоки пропозиції;
- три варіанти макрорівноваги;
- ефект храповика;
- мультиплікатор та акселератор.

Творчі завдання

12.1. Заповнити таблицю:

Таблиця 12.1

Вплив нецінових чинників на криву сукупної пропозиції

Нецінові чинники	↑ збільшення, ↓ зменшення	Зрушення кривої сукупної пропозиції → вправо, ← вліво, ↑ вверх, ↓ вниз	
		LRAS	SRAS

12.2. Заповнити таблицю:

Таблиця 12.2

Вплив нецінових чинників на криву сукупного попиту

Нецінові чинники	↑ збільшення, ↓ зменшення	Зрушення кривої сукупного попиту → вправо, ← вліво, ↑ ввверх, ↓ вниз

Тести для самоконтролю

1. Сукупний попит зростає (крива зрушиться вправо)

якщо:

- а) зростає курс національної валюти;
- б) зростуть ціни в сусідніх країнах;
- в) знизиться загальний рівень цін у країні;
- г) знизиться курс національної валюти.

2. Крива сукупного попиту відображає співвідношення між:

- а) рівнем цін і сукупними видатками на купівлю товарів і послуг;
- б) рівнем цін, який визначають покупці, і рівнем цін, що задовольняє продавців;
- в) рівнем цін і виробленим валовим національним продуктом у реальному вираженні;
- г) обсягами виробленого та споживаного валового національного продукту в реальному вираженні.

3. На зміщення кривої сукупної пропозиції не буде впливати:

- а) підвищення цін на енергоносії та паливно-мастильні матеріали;
- б) загальне підвищення заробітної плати;
- в) загальне підвищення добробуту населення країни;
- г) зменшення процентів за кредит та очікування підприємцями збільшення доходів.

4. Величина сукупної пропозиції в довгостроковому періоді не залежить від

- а) величини капіталу;
- б) кількості безробітних;

- в) рівня розвитку техніки та технології;
- г) зміни загального рівня цін.

5. Стан макроекономічної рівноваги відображає рівність між:

- а) рівнем цін і сукупними видатками на купівлю товарів і послуг;
- б) рівнем цін, який визначають покупці, і рівнем цін, що задовольняє продавців;
- в) рівнем цін і виробленим валовим національним продуктом у реальному вираженні;
- г) обсягами виробленого та спожитого валового національного продукту в реальному вираженні.

Література [1, с. 284-296, 397-406; 3, с. 128-141; 4, с. 273-278, 408-410; 6, с. 330-340; 8, с. 303-313; 9, с. 326-340; 11, с. 323-342].

ТЕМА 13. ЦИКЛИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ, БЕЗРОБІТТЯ ТА ІНФЛЯЦІЯ

13.1. Природа та фази економічного циклу. Вплив циклічних коливань на економіку.

- дво- і чотирифазові моделі економічного циклу;
- теорії та види економічних циклів.

13.2. Соціально-економічна сутність зайнятості та безробіття.

- класифікація форм і видів зайнятості;
- види міграції;
- причини й наслідки безробіття;
- робоча сила (економічно активне населення);
- особи поза робочою силою;
- рівень зайнятості та рівень безробіття.

13.3. Причини й наслідки безробіття. Закон А. Оукена.

- державні програми зайнятості;
- види та форми безробіття;
- закон А. Оукена.

13.4. Поняття та причини інфляції. Види інфляції. Вимірювання інфляції.

- монетарні та немонетарні причини інфляції;

Основи економічних теорій

- види та типи інфляції;
- показники визначення інфляційних процесів.

13.5. Крива Філіпса.

- крива Філіпса в короткостроковому періоді;
- крива Філіпса в довгостроковому періоді.

План самостійної роботи

13.6. Наслідки інфляції. Антиінфляційна політика.

- наслідки інфляції у соціальній й економічній сфері;
- основні види антиінфляційної політики;
- способи подолання інфляції.

Творчі завдання

13.1. Заповнити таблицю:

Таблиця 13.1

Теорії економічних циклів

Теорії	Представники	Джерело кризи	Недоліки теорії

13.2. Заповнити таблицю:

Таблиця 13.2

Причини безробіття та способи зменшення його рівня

Можлива причина безробіття	Рекомендації для зменшення рівня безробіття

13.3. Заповнити таблицю:

Таблиця 13.3

Позитивні та негативні наслідки стимулювання зайнятості

Заходи стимулювання зайнятості	Позитивні наслідки	Негативні наслідки

13.4. Заповнити таблицю:

Таблиця 13.4

Методи боротьби з інфляцією

Методи боротьби з інфляцією	Переваги	Недоліки

Тести для самоконтролю

1. Яка з наведених нижче форм зайнятості є провідною в Україні:

- а) робітники, що працюють за наймом і отримують заробітну плату;
- б) самозайняті працівники й підприємці;
- в) неоплачувані працівники сімейних господарств;
- г) повна зайнятість.

2. Рівень безробіття розраховується як:

- а) сума всіх безробітних у країні;
- б) різниця між зайнятими та безробітними;
- в) відношення безробітних до робочої сили, виражене у відсотках;
- г) сума фрикційного та структурного рівнів безробіття.

3. Якщо випускник престижного факультету університету шукає вперше роботу, то таке безробіття називається:

- а) фрикційне;
- б) структурне;
- в) циклічне;
- г) освітнє.

4. При інфляційному очікуванні споживачі:

- а) починають активно вкладати гроші в цінні папери;
- б) збільшують заощадження й скорочують поточне споживання;
- в) скорочують заощадження й збільшують поточне споживання;
- г) не міняють своєї поведінки на споживчому ринку.

5. Ринковим антиінфляційним заходом із боку держави є:

- а) зниження мінімальної заробітної плати;
- б) індексація грошових вкладів населення;
- в) підвищення заробітної плати населення на суму втрат, спричинених інфляцією;
- г) установлення верхньої межі цін на деякі товари й послуги.

Література [1, с. 276-283, 180-190, 72-75; 3, с. 222-226, 230-253; 4, с. 298-315, 440-447; 5, с. 445-465, 179-187; 6, с. 308-324; 7, с. 463-

476, 489-495; **8**, с. 100-111, 330-367; **9**, с. 393-409; **10**, с.237-357; **11**, с. 343-373].

ТЕМА 14. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА КРЕДИТНО-ГРОШОВА ПОЛІТИКА

14.1. Грошовий оборот і грошова маса, що його обслуговує.

- сутність і структура грошового обороту;
- типи грошових систем;
- грошова маса та закони грошового обігу.

14.2. Структура банківської системи. Функції, операції й послуги банків.

- економічний зміст категорії «банк»;
- структура дворівневої банківської системи;
- функції банків в Україні;
- небанківські фінансово-кредитні інститути;
- основні види банківських операцій;
- види кредиту;
- основні види послуг комерційних банків.

План самостійної роботи

14.3. Кредитно-грошова (монетарна) політика центрального банку, її цілі й інструменти.

- цілі монетарної політики;
- інструменти монетарної політики;
- логіка політики «дешевих грошей»;
- логіка політики «дорогих грошей»;
- гнучка й жорстка грошово-кредитна політика.

Творчі завдання

14.1. Заповнити таблицю:

Таблиця 14.1

Недоліки та переваги різних видів грошей

Види грошей	Недоліки	Переваги

14.2. Заповнити таблицю:

Структура грошової маси в Україні

Агрегат	Склад агрегату	Частка у загальній структурі грошової маси, %

Тести для самоконтролю

1. Комерційні банки мають право:

- а) здійснювати емісію грошей;
- б) регулювати грошову масу;
- в) проводити розрахунки з населенням;
- г) установлювати курс валюти.

2. Яка операція банку, належить до активних:

- а) надання кредитів населенню для придбання житла;
- б) залучення тимчасово вільних коштів населення на депозити;
- в) переведення грошей із рахунків клієнта на рахунок інших осіб;
- г) одержання плати за зняття грошей із поточного рахунку через банкомат.

3. Облікова відсоткова ставка – це:

- а) плата позичальника банкові за тимчасове користування грошима;
- б) ставка відсотка, під яку центральний банк країни надає кредит комерційним банкам;
- в) плата, що її здійснюють юридичні й фізичні особи банку за надані ним послуги;
- г) ставка відсотка, під яку центральний банк країни надає кредит підприємцям і домогосподарствам.

4. Сутність кредиту як економічної категорії:

- а) зв'язки й залежності, що виникають із приводу грошових ресурсів для потреб відтворення;
- б) депозитні вклади з оплатою відсотків за користування вільними грошовими коштами;
- в) відносини банків з іншими суб'єктами ринку;
- г) надання позики банком на визначений угодою термін.

5. Політика «дорогих грошей» здійснюється:

- а) з метою зростання ділової активності;
- б) з метою зменшення інфляції;
- в) для стимулювання зайнятості населення;
- г) для захисту багатих людей.

Література [1, с. 206 -216, 314-319; 3, с. 256-284; 4, с.370-387; 5, с. 495-501; 6, с. 405-414; 7, с. 442-454; 8, с. 323-330; 9, с. 380-393; 10, с.228-235; 11, с. 374-415].

ТЕМА 15. ФІНАНСОВА СИСТЕМА ТА ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА

15.1. Суть і функції фінансів. Моделі фінансових відносин.

- функції фінансів;
- структура фінансової системи;
- система фінансових відносин в Україні;
- моделі фінансових відносин.

15.2. Концепції бюджетної політики.

- структура бюджетної системи України;
- бюджет та його види;
- доходи та видатки Державного бюджету;
- шляхи подолання бюджетного дефіциту;
- класифікація державного боргу.

15.3. Податки – основне джерело доходів бюджету.

- функції податків;
- види ставок оподаткування;
- класифікація податків.

15.4. Державні видатки. Урядові закупівлі й трансфертні платежі.

- поточні видатки й видатки розвитку;
- урядові закупівлі й трансфертні платежі.

План самостійної роботи

15.5. Фіскальна (бюджетно-податкова) політика уряду та її інструменти.

- дискреційна фіскальна політика: стимулююча (фіскальна експансія) і стримуюча (фіскальна рестрикція);
- автоматична (недискреційна) фіскальна політика;

- крива Лаффера.

Творчі завдання

15.1. Заповнити таблицю:

Таблиця 15.1

Державний бюджет України у поточному році

Структура доходів бюджету	Сума	Частка у доходах, %	Структура видатків бюджету	Сума	Частка у видатках, %

15.2. Заповнити таблицю:

Таблиця 15.2

Податки в Україні

Назва податку	Суб'єкт податку	Об'єкт оподаткування	Податкова ставка

Тести для самоконтролю

1. Яке з положень найґрунтовніше розкриває зміст категорії «фінанси»:

- а) фінанси – це гроші;
- б) фінанси – це вся сукупність грошових доходів населення;
- в) фінанси – це сукупність економічних відносин, пов'язаних з утворенням, розподілом і використанням грошових коштів у господарстві країни;
- г) план створення й використання загальнодержавних фінансів.

2. Визначте, які з наведених податків і зборів є місцевими:

- а) податок на прибуток підприємств;
- б) рекламний збір;
- в) податок на додану вартість;
- г) збір за використання земельних надр.

3. Якщо уряд щорічно буде прагнути до збалансованого бюджету, то такий бюджет:

- а) буде згладжувати циклічні коливання;
- б) буде посилювати циклічні коливання;

- в) ніяк не вплине на обсяги виробництва й зайнятості;
- г) буде сприяти посиленню інфляції.

4. Найбільша частка в доходній частині державного бюджету належить:

- а) неподатковим надходженням;
- б) доходам від операцій із капіталом;
- в) податковим надходженням;
- г) цільовим фондам.

5. Податок буде пропорційним, якщо величина середньої податкової ставки:

- а) зменшується зі зменшенням доходу;
- б) зростає зі зростанням доходу;
- в) зменшується зі зростанням доходу;
- г) не змінюється при будь-якій зміні доходу.

Література [1, с. 307-314; 3, с. 183-198; 4, с. 420-435; 5, с. 476-493; 6, с. 398-405; 7, с. 425-440; 8, с. 313-323; 9, с. 359-380; 10, с. 216-228; 11, с. 416-449].

ТЕМА 16. СУЧАСНЕ СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

16.1. Закономірності розвитку світового господарства.

- ознаки та тенденції сучасного світу;
- позитивні та негативні наслідки глобалізації;
- структура та суб'єкти світового господарства;
- групи країн світового господарства за розвитком ринкових відносин;
- етапи розвитку світового господарства;
- структура міжнародного поділу праці і фактори впливу.

16.2. Система міжнародних економічних відносин.

- рівні міжнародних економічних відносин;
- основні види інтеграційних об'єднань;
- концепції міжнародної торгівлі;
- структура платіжного балансу;
- напрями торговельної політики;
- основні форми руху капіталу;
- структура міжнародної міграції робочої сили.

План самостійної роботи

16.3. Міжнародні валютні відносини.

- види валютних систем;
- основні складові міжнародної валютної системи;
- суб'єкти валютного ринку;
- валютні операції.

Творчі завдання

16.1. Заповнити таблицю:

Таблиця 16.1

Структура платіжного балансу країни

Розділ	Статті	Зв'язок статей	Сума

16.2. Заповнити таблицю:

Таблиця 16.2

Еволюція міжнародної валютної системи

Назва валютної системи	Коли і де сформована	Основні принципи функціонування	Переваги	Недоліки

Тести для самоконтролю

1. Продовжити визначення: «Світове господарство – це...»:

- а) сукупність галузей і сфер виробництва;
- б) сукупність національних економік;
- в) економічна єдність світу;
- г) територіальний розподіл світу між окремими державами.

2. Формами міжнародного поділу праці є:

- а) міжнародна спеціалізація і міжнародна кооперацію;
- б) економічна інтеграція і міжнародна спеціалізація;
- в) митний та економічний союз;
- г) валютний союз і спільний ринок.

3. Термін «інтернаціоналізація господарського

життя» означає:

- а) участь країн у світовому господарстві;
- б) зближення економік країн, що проявляється в зростанні виробничої взаємозалежності, міжнародного товарообороту, русі капіталів і робочої сили;
- в) поглиблення міжнародного поділу праці, інтернаціоналізації виробництва й капіталу;
- г) утворення ТНК і ТНБ.

4. Історично першою формою економічного міжнародного співробітництва є:

- а) міжнародна валютна система;
- б) міжнародна економічна інтеграція;
- в) міжнародна торгівля;
- г) міжнародне підприємництво й співробітництво в науково-технічній сфері.

5. Золотий стандарт:

- а) ціна грошової одиниці однієї країни, виражена в грошовій одиниці іншої;
- б) співвідношення золотого вмісту грошових одиниць;
- в) валютна система, у якій кожна країна визначає золотий вміст своєї грошової одиниці;
- г) міжнародний обмін, що виключає торгівельні бар'єри.

Література [1, с. 85-124; 3, с. 444-480, 558-581; 4, с.493-589 5, с. 174-179; 6, с. 467-486; 7, с. 583-598, 605-626; 8, с. 436-471; 9, с. 444-467; 11, с. 450-497].

ТЕМА 17. ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ

17.1. Економічне зростання: суть, показники та типи.

- суть економічного зростання;
- показники економічного зростання;
- типи економічного зростання.

17.2. Чинники економічного зростання та їх характеристика.

- чинники економічного зростання;
- чинники пропозиції, чинники попиту, чинники розподілу.

План самостійної роботи

17.3 Глобальні та національні проблеми економічного росту.

- аргументи за та проти економічного зростання;
- глобальні та національні проблеми економічного росту.

Творчі завдання

17.1. Заповнити таблицю:

Таблиця 17.1

Система показників економічного зростання

Показник	Характеристика	Формула для розрахунку

17.2. Заповнити таблицю:

Таблиця 17.2

Моделі економічного зростання

Назва моделі	Автори	Характеристика

Тести для самоконтролю

1. Економічне зростання являє собою:

- а) процес кількісного збільшення та якісного вдосконалення результатів і чинників виробництва на макрорівні;
- б) перехід країни від одного стану економіки до іншого, більш досконалого;
- в) розширення виробництва на основі якісного поліпшення всіх його чинників;
- г) розширене відтворення суспільного виробництва.

2. Дати визначення інтенсивного типу економічного зростання:

- а) за рахунок кількісного збільшення функціонуючих чинників виробництва;
- б) розширення виробництва на основі якісного поліпшення всіх його чинників та їх раціонального використання;
- в) розширення виробництва за рахунок якісного поліпшення всіх його чинників та їх кількісного зростання;

г) зростання суспільного продукту прискореними темпами.

3. Дати визначення типу економічного зростання в Україні:

- а) екстенсивний;
- б) регресивний;
- в) інтенсивний;
- г) переважно екстенсивний.

4. Основний показник економічного зростання визначається через...

- а) темпи зростання промислового виробництва;
- б) темпи зростання номінального ВВП на одну особу;
- в) темпи зростання національного доходу;
- г) темпи зростання реального ВВП на одну особу.

5. Якщо крива виробничих можливостей суспільства пересувається вправо, то це засвідчує:

- а) наявне економічне зростання в країні;
- б) наявне економічне зростання на мікрорівні;
- в) стабілізацію виробництва в країні;
- г) ознаки наявного економічного спаду в країні.

Література [1, с. 255-275; 3, с. 202-226; 4, с.450-463; 5, с. 465-473; 6, с. 446-462, 491-499; 8, с. 471-488; 9, с. 340-344; 10, с. 300-311; 11, с. 498-515].

ТЕМА 18. ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

18.1. Закономірності переходу від директивно-планової до ринкової економіки.

- еволюція економічних систем;
- особливості перехідної економічної системи;
- причини негативних явищ в економіці України.

18.2. Економічний потенціал України.

- елементи економічного потенціалу України;
- раціональне використання економічного потенціалу.

18.3. Політика соціального захисту населення.

- риси соціально орієнтованої економіки;

- соціальна політика держави;
- етапи формування та реалізації соціальної політики;
- соціальний захист.

План самостійної роботи

18.4. Основні риси ринкової економіки в Україні.

- особливості ринкової трансформації економіки України;
- моделі та стадії переходу до ринкової економіки;
- причини прямування світової економічної системи до прізви депресії.

Творчі завдання

18.1. Заповнити таблицю за інформацією Статистичного щорічника.

Таблиця 18.1

Основні соціально-економічні показники

Показник	Україна	Івано-Франківська область

18.2. Заповнити таблицю.

Таблиця 18.2

Сучасні проблеми економіки України

Перелік проблем	Способи подолання проблем

Тести для самоконтролю

1. Європейський Союз ухвалив політичне рішення про надання Україні статусу країни з ринковою економікою:

- а) 1 грудня 1991 р.;
- б) 1 грудня 2005 р.;
- в) 24 липня 1991 р.;
- г) 24 липня 2005 р.

2. Вибрати, який тип ринкової економіки формується в Україні:

- а) вільного підприємництва;
- б) узгодженого вільного підприємництва;
- в) соціально-орієнтована;
- г) перерозподілу доходів.

3. Основними рисами перехідної економіки є:

- а) нестійкість та альтернативний характер перехідної економіки, пріоритетність соціальної рівності;
- б) невтручання держави безпосередньо в економічні процеси;
- в) однозначність прогнозів розвитку перехідної економіки;
- г) стійкість перехідної економіки.

4. До основних проблем, характерних для української економіки, слід віднести:

- а) безробіття, низький рівень доходів населення та корупцію;
- б) відсутність чіткого адміністративного поділу держави;
- в) не вигідне географічне розташування;
- г) перевиробництво.

5. До суб'єктивних причин негативних явищ в економіці України слід віднести:

- а) відсутність чіткої мети та стратегії переходу до ринкової економіки;
- б) не вигідне географічне розташування;
- в) орієнтацію промислового комплексу на виробництво військової продукції;
- г) негативний вплив на економіку наслідків Чорнобильської катастрофи.

Література [4, с.604-628, 701-716, 763-777; 5, с. 94-111, 530-555; 8, с. 379-410, 420-436; 10, с. 272-299; 11, с. 516-547].

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна література

1. Білецька Л.В. Білецький О.В. Савич В.І. Економічна теорія. Політекономія. Мікроекономіка Макроекономіка / Л.В. Білецька. – К. : ЦНЛ, 2005. – 652 С.
2. Вступ до економічної теорії. Підручник. Вид. 3-тє, доп. / За ред. З. Ватаманюка, С. Панчишин, С. Кудин та ін. – Львів: Новий Світ-2000, 2006. – 504 с.
3. Дзюбик С. Д. Основи економічної теорії: Навч. посібник / С.Д. Дзюбик. – К.: Знання, 2006. – 481 с.
4. Економічна теорія: підручник / за ред. В.М. Тарасевича. – К.: ЦНЛ, 2006. – 784 с.
5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича – 6-е вид., перероб. і допов. – К.: Знання-Прес, 2007. – 719 с.
6. Кулішов В.В. Основи економічної теорії: Підручник для студентів вищих закладів освіти. – 3-тє вид., випр. і доп. – Львів: «Магнолія 2006», 2007. – 516 с.
7. Мочерний С. В., Довбенко М. В. Економічна теорія: Підручник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 856 с.
8. Мочерний С.В., Устенко О.А. Основи економічної теорії: Навч. посіб. – Вид. 2-ге, доп. – К.: ВЦ “Академія”, 2006. – 504 с.
9. Основи економічної теорії: Підручник / О.О. Мамалуй, О.А. Гриценко, Л.В. Гриценко, Г.Ю. Дарнопих та ін.; За заг. ред. О.О. Мамалуй. – К.: Юніком Інтер, 2005. – 480 с.
10. Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Сучасна економіка: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2005. – 325 с.
11. Економічна теорія [Текст]: навчальний посібник для студентів неекономічних спеціальностей ВНЗ / [Романюк М. Д., Івасишин О. І., Репела Н. П., Татунчак Я. І.]. – Івано-Франківськ : «Плай», 2009. – 595 с.

Додаткова література

12. Бутук О.І. Економічна теорія. Тренінг-курс: Навч. посіб. / О.І. Бутук, Н.І. Волкова. – К.: Знання, 2007. – 291 с. –

- (Вища освіта ХХІ століття.).
13. Довбенко М.В. Сучасна економічна теорія. Економічна нобелелогія. Навч. посіб. / М.В. Довбенко. – К.: Академія, 2005. – 336 с.
 14. Економічна теорія. Початковий курс: Навч. посібник / Під ред. Білика В.О., Гузика М.М. – К.: Вища шк., 1992. – 278 с.
 15. Економічний словник-довідник / За ред. Мочерного С. В. – Львів : Феміна, 1995. – 368 с.
 16. Мочерний С.В. Економічна теорія: Посіб. для студентів вищих закладів освіти / С. Мочерний. – К.: Академія, 1999. – 592 с.
 17. Основи економічної теорії. Політекономічний аспект: Підручник / За ред. Климка Г.Н., Нестеренка В.П. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Вища шк., 1997. – 743 с.
 18. Основи економічної теорії: Підручник: У2 кн. : Кн. 2. Підприємництво, маркетинг, менеджмент. Відтворення в національному та світовому господарстві / За ред. Ніколенка Ю.В. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Либідь, 1998. – 272 с.
 19. Отрошко О.В. Основи економічної теорії: макроекономічний аспект: Навч. посібник / О.В. Отрошко. – К.: Знання, 2006. – 222 с.
 20. Федоренко В.Г. Основи економічної теорії: Підручник. / В.Г. Федоренко. – К.: Алерта, 2005. – 511 с.
 21. Баб'як М.М., Пешенкова Л.А., Рибчук А.В. Економічна теорія навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 208 с.
 22. Мозур О.Є. Основи економіки Теорія і практикум. – Навчальний посібник. – К.: Лібра, 2008. – 288 с.

Підписано до друку 9.02.2010 р. Формат 60x84/₁₆.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 2,0. Тираж 10. Зам. 9

76015, м. Івано-Франківськ, вул. Василянок, 48
Видавництво «ЛІК»
Тел. 4-80-27

